

RUNESTENEN FRA KINGIGTORSSUAQ I GEOLOGISK BELYSNING

Af Alfred Rosenkrantz

I denne og en efterfølgende artikel skal fremdrages et par eksempler på et samspil mellem arkæologien, nærmere betegnet studiet af de gamle nordbominder i Grønland og den geologiske udforskning af de samme egne.

Først den berømte runesten fra Kingigtorsuaq d. v. s. det store, stolt knejsende fjeld på øen af samme navn tæt syd for Upernaviks Isfjord og beliggende på næsten 73° N. Br. i Nordvestgrønland. De nærmere omstændigheder ved fundet af runestenen og dens videre skæbne er i korthed følgende:

En grønlænder ved navn Pelimut eller Pelinut (= Filemon) bosiddende ved Upernaviks Isfjord begav sig ifølge missionær Peter Kragh en forårsdag i året 1824 vestpå i den hensigt at opsøge et hvalfangerskib ude i vestisen for der at tiltuske sig noget skråtobak. For at få udblik over havet kravlede han til fjelds på den godt 300 m høje ø Kingigtorsuaq ca. 20 km nord for Upernavik. Her på øens højeste top fandt han nogle gamle, sammensunkne stenvarder, og i nærheden af den største af dem opdagede han på jorden en flad sten, som på den ene side var tæt beskrevet med mærkelige tegn. Den forekom ham så besynderlig, at han tog den med sig ned til kysten. Her forsøgte han senere at afhænde den til kaptajnen på et engelsk hvalfangerskib, men til alt held viste denne ingen særlig interesse for stenen, selv om han mente, at den var faldet ned fra himmelen eller månen. Pelimuts næste forsøg på at sælge stenen, til formanden ved Upernavik Hans Christian, der heller ikke vidste på behørig måde at værdsætte fundet, mislykkedes ligeledes. Imidlertid opholdt løjtnant W. A. Graah sig i sommeren 1824 på kortlægningsarbejde i distriktet, og ham overlod Pelimut stenen. Graah bragte den samme år til København, hvor den indlemmedes i Oldsagsmuseets samlinger. I museets protokol for 1824 findes den opført under nummeret MCCXII, og den betegnes som „En liden Runesten af Basalt, 4 Tomer lang, 1 $\frac{1}{4}$ Tome breed, $\frac{1}{2}$ Tome tyk, med tre Linier Runer, som ere temmelig dybt indridsede i et fladt og jævnt Brud af Basalten.“ Museets bestyrelse bevidnede Pelimut sin erkendtlighed ved at bevillige ham to rigsdaler.

Runestenen blev overgivet vor berømte sprogforsker Rasmus Rask, hvis tolkning af indskriften 2. november 1824 tiltrådtes af den runekyndige Finn Magnusen. Til

brug for en senere publikation fremstilledes et noget stiliseret kobberstik af runestenen og dens indskrift (fig. 1), og aftryk heraf tilstilledes den islandske runolog G. Brynjölfsson samt missionær Peter Kragh i Egedesminde. Sidstnævnte opfordredes samtidig til i 1825 at fremskaffe så nøjagtige oplysninger som muligt vedrørende de nærmere omstændigheder, der knyttede sig til Pelimuts fund. I den anledning foretog Kragh i juli måned 1825 en rejse til Upernavik, hvor han traf sammen med Pelimut. Den 11. august begav han sig dernæst til Kingigtorsuaq ledsaget af Pelimut og 3 andre grønlandere (fig. 2). Endvidere deltog Upernavik-købmanden C. A. Stephensen, af islandsk afstamning, i færd. En udførlig beskrivelse af denne udflugt findes i *Antiqvariske Annaler*, 4. bind pag. 367, København 1827 og i udtog i missionær P. Kragh's *Dagbog*, II del, pag. 83-86, trykt i Haderslev 1875. Denne meget interessante beretning findes iøvrigt gengivet ret udførligt af Finnur Jónsson i det grønlandske Selskabs årsskrift for 1914, pag. 89-91. Her skal det i al korthed nævnes, at det lykkedes deltagerne, dog ikke uden besvær, at bestige øens højeste punkt. Herfra havde man den mest pragtfulde udsigt over de omkringliggende øer, mod nord og nordøst over en stor isfjord (Upernavik Isfjord) og sydpå mod landet omkring Upernavik, og her fandt man resterne af den varde, i hvis nærhed Pelimut året i forvejen havde fundet runestenen. Kragh meddeler videre, at der synes at have været 3 varder, 1 stor og 2 mindre (fig. 3 og 4). De danner tilsammen en „Triangel's Hjørner“, og ved den største i midten lå runestenen (fig. 5). Den har, mener Kragh, vel oprindeligt været stukket ind i varden, men er ved dennes senere sammenstyrtning faldet ud på jorden i nærheden.

Videre meddeler Kragh, at „med Flintesten på et slags Tavlesten ridsede jeg mit Navn og 11te August så godt jeg kunde; det samme gjorde Stephensen, og indlagde vi disse 2 Stene i den største Varde“ (fig. 6 og 7). Ifølge brev af 11. juli 1825 fra P.

Fig. 1. Første afbildning af runestenen fremstillet til Rasmus Rask og Finn Magnusen og publiceret 1827. Aftryk af dette kobberstik tilsendtes Peter Kragh 1825. Afbildningen er nogenlunde i naturlig størrelse, men ikke helt naturtro. Runerne er således stærkt stiliserede.

*Fig. 2. Øen Kingigtorsuaq set mod nordvest.
Varderne findes på øens højeste punkt længst mod nord (303 m).
Kr. Skou fot. 22. juli 1950.*

Kragh til Finn Magnussen har han forevist det tilsendte kobberstik af runestenen for en del grønlandere fra landet mellem Holsteinsborg og Egedesminde for at give dem et begreb om, hvordan runer så ud i det tilfælde, de skulle støde på runesten i dette område. I denne forbindelse kan det nævnes, at kaptajnen på et engelsk hvalfangerskib George Palmer i året 1826 hos bestyreren af et af de danske etableringer så et aftryk af det ældste kobberstik af runestenen med indskrift, formentlig Kragh's eksemplar. Han tog et facsimile af kobberstikket, som i 1830 blev trykt i *Archæologia Æliana* bind II pag. 203-204, udgivet i Newcastle upon Tyne. Det ledsages af danske og engelske oversættelser, der dog trænger til nogen berigtigelse. Men forinden var kobberstikket blevet offentliggjort af professor Rasmus Rask med tilhørende oplysninger ved Finn Magnussen i *Antiqvariske Annaler*, 4. Bind, København 1827 (trykt 1826). Kobberstikket (se fig. 1) gengiver runestenen i naturlig størrelse, men det tilføjes, at stenen synes at være udbrækket af et større stykke, og at stenarten er den i Grønland almindelige „Quartzskifer“. Runerne er indridset på stenens glatte og endnu vel konserverede flade.

Rasmus Rask læste Runeindskriften således:

Ellingr Sigvaṛ sonr ok Bjanne Tórtæron ok Endridi
Osson laugarḁaginn fyrir gangdag hlóḁu varḁa te...
ok ruddu MCXXXV

Tolkningen af de sidste 6 runer til et årstal 1135 tillægger Rask ingen større betydning. Det drejer sig muligvis om såkaldte lønruner eller trylleruner, som det hidtil ikke var lykkedes at tolke med sikkerhed. Denne Rask's fortolkning har praktisk talt holdt sig uændret indtil vore dage. Det gælder runologer som Finnur Jónsson (1914) og Magnus Olsen (1932), der dog tager forbehold med hensyn til de sidste ord og lønrunerne. Finnur Jónsson gengiver teksten i normaliseret retskrivning således: Erlingr Sigvatssonr ok Bjarne þórḁarson ok Enriḁi Oddsson laugarḁaginn fyrir gangedag (gang) hlóḁu varḁa ḁe... (?) ok rydu (?) ... og i oversættelse: Erling Sigvatsson og Bjarne Tordsson og Enride Oddsson opførte lørdagen før gangdagen denne (disse) varde(r) og ...

Om den sidste del af indskriften mener Magnus Olsen, at „ok rydu ...“ står for „og runede vel“, medens lønrunerne giver årstallet 1333. Selv om det er ukendt på runesten at give årstal, forstås det måske bedre i dette tilfælde, hvor indskriften inde-

Fig. 3. De tre varde på Kingigtorsuaq set fra sydvest med den største i midten.
A. Rosenkrantz fot. 22. juli 1950.

holder en dato: lørdagen før gangdag (en katolsk festdag eller bededag) = 24. april. For interesserede i diskussionen om tolkningen af de mere dunkle punkter i Kingigtorsuaq-runestenens indskrift kan jeg henvise til William Thalbitzer: *Two Runic Stones, from Greenland and Minesota, Washington 1951*.

Datoen 24. april (efter gregoriansk tid 2. maj) betyder uden tvivl, at de tre nordboere må have overvintret i omegnen af Kingigtorsuaq, da ingen besejling sydfra har været umulig så tidlig på året. Afstanden Kingigtorsuaq-Vesterbygden kan ansettes til 24 dagsrejser.

Efter 1827 og 1830 omtales og afbildes runestenen 1837 af C. C. Rafn i *Antiquitates Americanæ*, København, og beskrivelsen ledsages af et nyt kobberstik (fig. 8), som gengiver stenen meget detaljeret. Finn Magnusen giver i „Runamo og Runerne“ 1841 en kort beskrivelse, der ledsages af samme primitive figur som den fra 1827 (fig. 10). Også i Grønlands historiske Mindesmærker bind III 1845 findes den afbildet. Figuren er her næsten identisk med Rafn's figur, bortset fra at stenens „næb“ til højre er afkortet formentlig af pladshensyn (fig. 10). Endnu i 1848 katalogiseres runestenen i museet under sit gamle nummer MCCXII, men i 1863 findes i museets protokol under nummer A.712 anført: „Et i Tavlesten udskaaet *Facsimile* af den

*Fig. 4. De tre varder på Kingigtorsuaq set fra syd.
I baggrunden den tågefyldte Upernaviks Isfjord. A. Rosenkrantz fot. 22. juli 1950.*

bekjendte Runesten, som i 1824 hjembragtes af Prem. Lieut. Graah fra Grønland, i hvis nordlige Deel den angaves at være funden af en gammel Grønlænder paa Øen Kingiktorssoak“. Direktør J. J. A. Worsaae skriver sidst i protokollen fra dette år, at han som nyudnævnt direktør har overtaget det amerikanske kabinet, dog med den bemærkning „at Originalen til den under MCCXII indførte lille Runesteen fra Grønland allerede for mange Aar siden paa en hidtil uopdaget Maade er bortkommet fra Museet“. Siden den tid omtales runestenen i litteraturen som en kopi, både af Finnur Jónsson 1914 og så sent som i 1934 af Poul Nørlund. Et paralleldrama til guldhornene synes at have udspillet sig, men som vi skal se med en lykkelig udgang.

Fig. 5. Den største af varderne på Kingiktorssoaq set fra vest. I nærheden af denne varde fandt Pelimut 1824 runestenen. Inde i den lå 1950 Kragh's og Stephensen's »visitkort«. I baggrunden til højre en af de små varder. A. Rosenkrantz fot. 22. juli 1950.

I et brev af 22. oktober 1923 fremsætter førsteprest i Grønland V. C. Frederiksen imidlertid den tanke, at det er selve runestenen og ikke en kopi, der ligger udstillet på Nationalmuseet. Uafhængig heraf kommer dr. A. Bæksted i 1948 til samme opfattelse, som han i en afhandling i „Maal og Minne“ 1949-50, pag. 163, nærmere begrunder:

Museumsstykket er af en slags skifer og ikke basalt, som man først ser angivet i protokollen fra 1824. Finn Magnusen betegner dog allerede 1827 stenarten som

Fig. 6. Stephensen's »visitkort« fra den store varde på Kingigtorsuaq med indskrift: »Anno 1825«. Naturlig størrelse. Halkier fot.

„Quartzskifer“. At den skulle være af basalt, som er et materiale ikke særlig godt egnet til runeristning, kan man således se bort fra. Bæksted mener endvidere, at der på Kingigtorsuaq må have været skifer for hånden, idet missionær Kragh's „visitkort“, som han 1825 indlagde i den store varde, var „et slags Tavlesten“. Det samme var købmand Stephensen's „visitkort“.

Den foreliggende runesten bærer på bagsiden to numre påmalede med hvid oliefarve. Dels nummeret MCCXII, som gaves stykket i 1824, og som er bleget og slidt, dels nummeret A.712, hvormed „Facsimilen“ 1863 betegnedes. Dette nummer står meget friskere end det andet. (Se fig. 9).

Den originale runestens farve betegnes 1845 i Grønlands historiske Mindesmærker som sortegrøn, og det stemmer meget godt overens med den foreliggende runesten.

Som forklaring på det passerede mener Bæksted, at Rafn, der i 1837 afbildede runestenen, har haft originalen til låns indtil kort før sin død i 1864. Stenen er da blevet tilbageleveret og forsynet med nyt nr. A.712, idet den opfattedes som en kopi af den formentlig bortkomne original.

Den 2. juli 1948 foreviste dr. Bæksted professor Noe-Nygaard runestenen. Han var af den formening, at bjergarten var en lerglimmerskifer (Fyllit). Senere meddelte Noe-Nygaard mig dette, som forekom os begge mærkeligt, da Kingigtorsuaq, efter hvad vi vidste, skulle være opbygget af grundfjeldsgnejser. Fyllit kendtes ikke fra dette område, men først længere sydpå i Umanak distrikt.

Det var i sommeren 1949 min agt som led i Grønlands Geologiske Undersøgelses arbejde at rekognoscere landet nord for Upernavik og derunder også foretage en landgang på Kingigtorsuaq. Gennemførelsen af denne plan måtte imidlertid udskydes til sommeren 1950. Den 22. juli begav vi os da ombord i M/K K. J. V. Steenstrup nordpå fra Upernavik. Vort mål var Melville bugten og landet omkring det gamle Thule. Da tågen, netop da vi skulle krydse Upernaviks Isfjord, rullede ind fra havet og helt fyldte fjorden, besluttede jeg mig til at gå til Kingigtorsuaq for der at afvente, at tågen lettede. Vi ankrede i en lille naturhavn nær sydspidsen på øens øst-

Fig. 7. A. og B. Kragh's »visitkort« fra den store varde på Kingigtorsuaq.
 A. Forsiden med indskrift: »Peter Kragh«. B. Bagsiden med indskrift: »11. Aug 1825«.
 Naturlig størrelse. P. Nielsen fot.

side (fig. 11) og besteg derefter uden vanskelighed øens højeste punkt længst mod nord. Her fandt vi hurtigt de tre varder, der forholdt sig ganske, som missionær Kragh havde skildret dem (fig. 3-5). De var meget sammenfaldne, ikke ret store, den største ca. 2 m i tværmål, de to mindre kun 1 m. I den største af varderne fandt vi Peter Kragh's og C. A. Stephensen's „visitkort“ (fig. 6 og 7), der ligesom runestenen i København består af fyllit. Klippeknuden, der består af granatgnejs, var vel afrundet og glattet af indlandsisen, en veritabel rundklippe med læside mod NV. I hulheder i overfladen og i sprækker fandtes morænerester, som indeholdt ikke få brudstykker af fyllit, bragt til øen af indlandsisen under sidste istid, og af ganske samme materiale som de tre sten med indskrifter. Der kunne herefter ikke bestå nogen tvivl om, at runestenen, som den foreligger i Nationalmuseet, virkelig stammer fra Kingigtorsuaq.

Som yderligere argumenter for museumsstykkets ægthed kan nu, i fortsættelse af de af Bæksted tidligere fremførte, nævnes:

1. Ganske lignende fyllitstykker findes i morænedækket på Kingigtorsuaq.
2. Runestensens facon genspejles i Stephensen's „visitkort“ (fig. 6) fra 1825. Faconen beror på de sprækkesystemer, som oprindeligt har gennemsat fylliten på det sted, hvor den må stå fast.
3. Runestenen svarer i omrids og runernes udformning ganske til C. C. Rafn's afbildning (fig. 8) fra 1837, som er udført efter originalen (fig. 9). Selv små enkeltheder som fine skrammer lignende bogstaverne *J K* til højre for nederste linie af indskriften ses på Rafn's figur.
4. Stenstykket er ikke i væsentlig grad tildannet, bortset fra den slebne flade, hvori runerne er indridsede, men viser, hvad bagsiden og sidefladerne angår, den naturlige, ujævne, isskurede overflade. Der findes dog et par underordnede småfacetter, som kan være frembragt af en kniv. Man har formentlig før eller siden, men vel før 1837, prøvet stenartens hårdhed. Rafn gør opmærksom på (efter originalen),

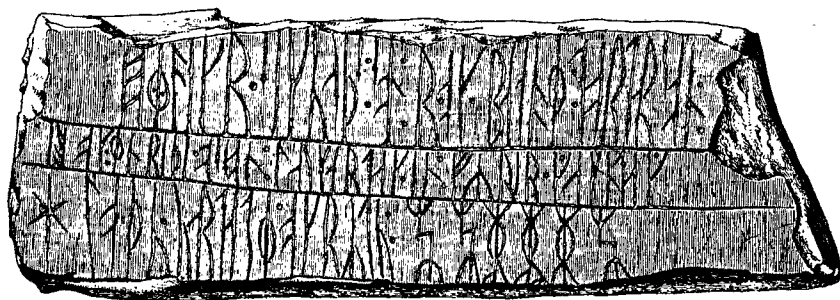

Fig. 8. C. C. Rafn's fremstilling i naturlig størrelse af den originale runesten publiceret i Antiquitates Americanæ. 1837.

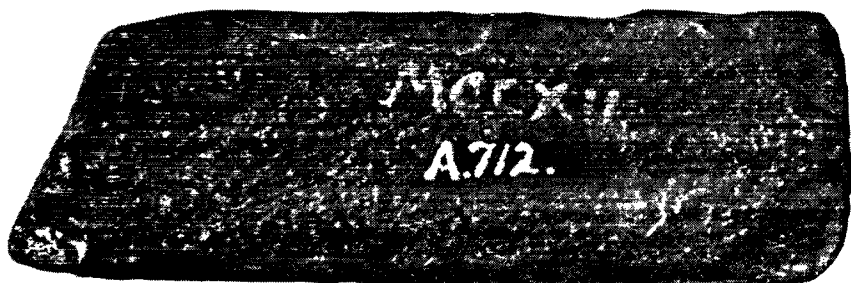
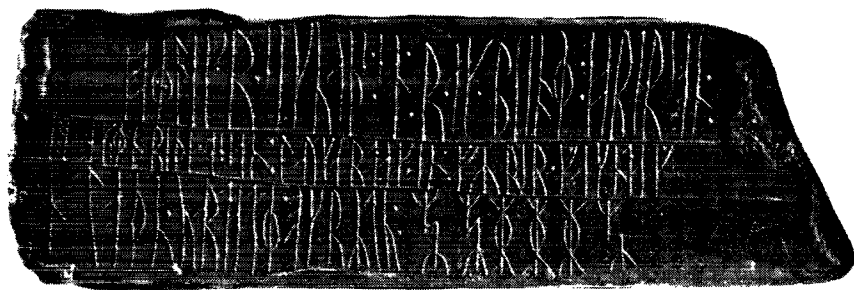
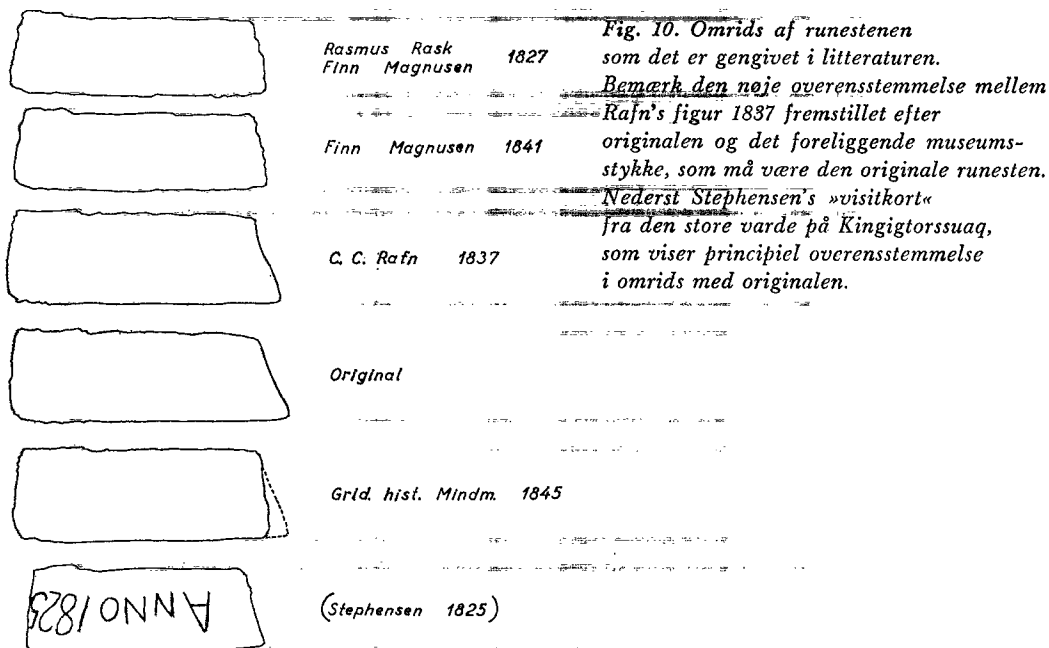

Fig. 9. A. og B. Runestenen i naturlig størrelse som den foreligger i Nationalmuseet. A. Forside. B. Bagside. Nationalmuseet fot.

at den runebeskrevne flade er kunstigt slebet ved hjælp af en sten og sand. Det kan måske undre, at runestenens flader er så rene, uden, som det var tilfældet med Kragh's og Stephensen's „visitkort“, at være delvis overgroet af likener, men der kan vel næppe herske tvivl om, at runestenen, efter indlemmelsen i Oldsagsmuseet, er blevet grundigt rensat for disse vækster.

Finnur Jónsson har i 1914 og navnlig 1916 i det Grønlandske Selskabs Aarskrift beskæftiget sig med det spørgsmål, om runestenen fra Kingigtorsuaq skulle være et falsum fremstillet i nyere tid. Mistanken havde samlet sig om købmand C. A. Stephensen, der som nævnt var af islandsk afstamning, og som ifølge missionær Kragh „interesserede sig meget for Levninger efter sine gamle Landsmænd“. Finnur Jónsson's resultat af de meget indgående granskninger går ud på, at formodningen om, at Stephensen kunne have fremstillet stenen, er fuldkommen grundløs. Det bør måske tilføjes, at W. Thalbitzer i 1951 henleder opmærksomheden på, at den første missionær ved Upernavik 1779 var en islænding, men der oplyses intet om, at han skulle have været i stand til at fremstille en runesten, og i så fald skulle have anbragt den på toppen af Kingigtorsuaq!

Af både rent sproglige og også rent håndværksmæssige grunde må det anses for helt usandsynligt, at runestenen skulle være et falsum. Runemesteren karakteriseres således af Magnus Olsen (1932, pag. 250) som en mand, der var i besiddelse af be-

*Fig. 11. G.G.U.'s motorkutter »K. J. V. Steenstrup« i naturhavn på østsiden af Kingigtorsuaq.
23. juli 1950. Kr. Skou fot.*

tydelig øvelse i at riste runer og tillige som en mand, der var fuldt fortrolig med det seneste runealfabet, som fuldender overensstemmelsen med det latinske alfabet, og som var i anvendelse omkring år 1300.

Medens vi befandt os på toppen af Kingigtorsuaq, afsøgte vi terrænet omkring varderne for tømmerrester uden dog at finde noget. Baggrunden herfor var Paul Egede's gamle beretning fra Continuation af Relationerne 1741 (pag. 71-72): „En Mand som i Høst kom hid (Christianshåb) langt Norden fra, fortalte mig, at der Nord hvor han var kommen fra, vare at se firkantede oprette Steene, nesten ligesom Pyramedes efter hans beskrivelse, med Armer paa, som viser til Veyene; Hvilket hand mente vare gjorde af vore Folk. Men siden det er uvist om vore gamle Norske har boet så langt om Norden, bliver det troligere, at de ere oprettede af deres egne Forfædre, som uden Tvivl har været Americaner, saasom der ikke ere længere over, end at de af Biergene kan see i Vesten det andet Landet; hvilken Overfart menes at være innavigable for Iis. Om disse Steene har været brugt som Altero, kand man ikke viide, siden de ikke skal være spitze men glade (glatte) ovenpaa“. I Paul Egede's Journal 1721-1788, pag. 155 gives i hovedsagen de samme oplysninger, som han har

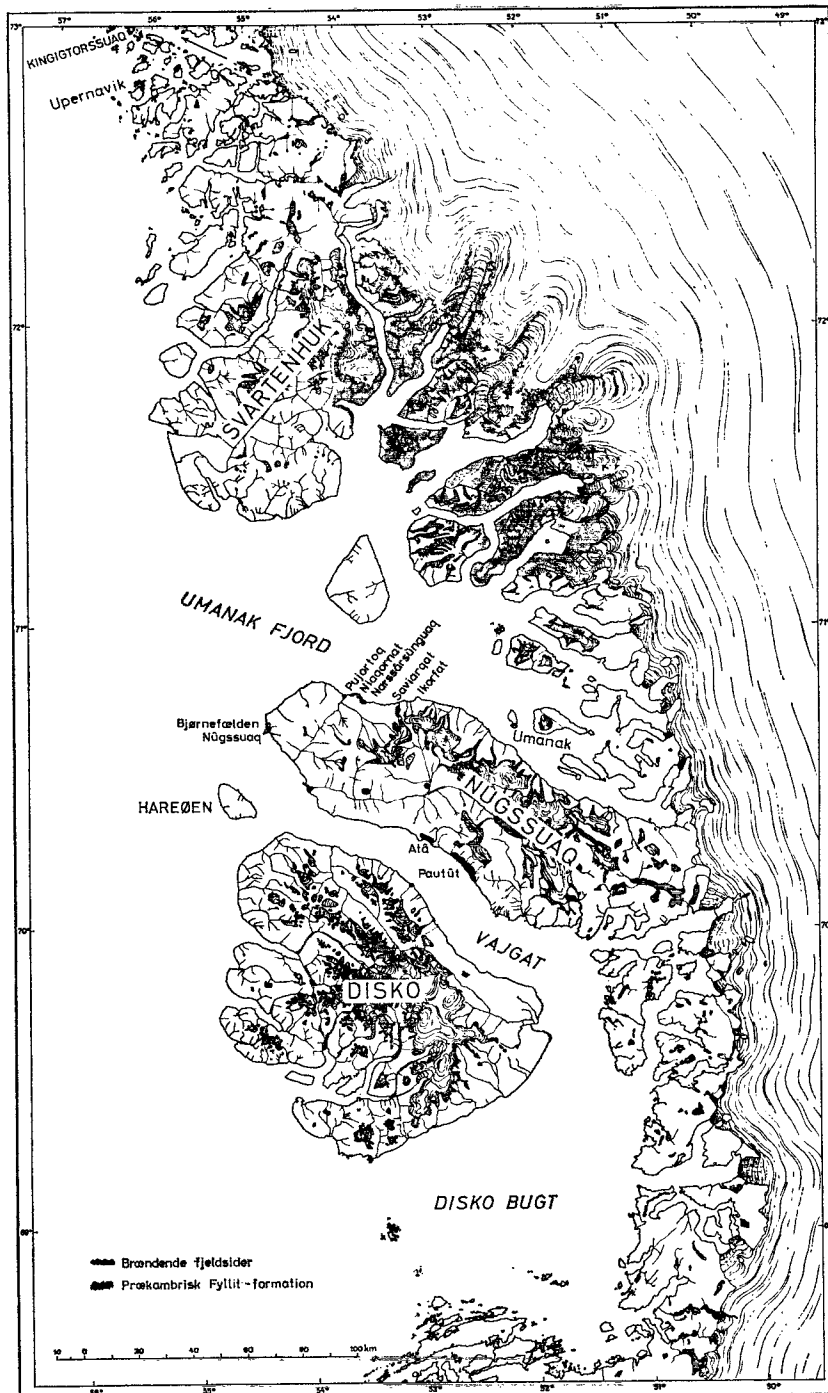

Fig. 12. Kort visende beliggenheden af Kingigtorsuaq. Pilen i Upernaviks Isfjord viser den retning, hvori indlandsisen bevægede sig i sidste istid. Endvidere viser kortet fyllitforekomsterne i Umanak distrikt, lokaliteterne for brændende fjeldsider på Nûgssuaq og »Bjørnefælden«s beliggenhed.

fået bekræftet af to Grønlændere bosatte ved Diskobugten. Dog er betegnelsen Americaner erstattet af Eskimous, efter Thalbitzer vist nok første gang betegnelsen Eskimoer anvendes på dansk. W. Thalbitzer stiller nu 1945 i „Nordboerne ved Upernavik“ (pag. 31) det spørgsmål: „Har disse pyramideformede vejvisere (med udpegende arme (af træ?) mon noget at gøre med de af Rossen omtalte varder på øerne omkring Inugsuk og Kingigtorsuaq?“ Vor leden efter tømmer i omegnen af Kingigtorsuaq var som nævnt forgæves. Spørgsmålet, om Paul Egede's pyramideformede vejvisere er identiske med Kingigtorsuaq-varderne, er således stadig uløst, men muligheden for, at det er tilfældet, ikke udelukket.

De to „visitkort“, Peter Kragh's og Stephensen's, beordrede jeg, inden vi forlod Kingigtorsuaq atter indlagte i den store varde. Det viste sig imidlertid senere, da vi nærmede os Kraulshavn, at en af vore grønlændere havde taget dem til sig. Vi havde ikke senere lejlighed til at bringe dem op til varden, og de befinder sig nu i Nationalmuseet.

Fundet af runestenen og de øvrige fyllitstykker på toppen af Kingigtorsuaq viser rent geologisk, at der langt mod øst under indlandsisen må befinde sig et fjeldområde bestående af fyllit, som vi hidtil ikke havde vidst noget om. Lignende bjergarter findes i den nordøstlige del af Umanakfjordkomplekset. Området, der har leveret materiale til Kingigtorsuaq, må udgøre en nordøstlig forlængelse af dette område inde under indlandsisen, et resultat, som runestenen sådan set har spillet geologerne i hænde (se fig. 12).

Forfatteren er dr. phil. Erik Moltke og dr. phil. Anders Bæksted, Nationalmuseet megen tak skyldig for adgang til at studere Kingigtorsuaq runestenen og museets gamle protokoller samt for værdifulde diskussioner.

Fortegnelse over citeret litteratur.

- Bæksted, Anders:* »Kingigtorsuaq-stenens original«. Maal og Minne. 1949-50. Oslo.
- Egede, Paul:* »Continuation af Relationerne betreffende den Grønlandske Missions Tilstand og Beskaffenhed. Forfattet i Form af en Journal fra Anno 1734 til 1740«. 1740. København.
- Egede, Paul:* »Efterretninger om Grønland uddragne af en Journal holden fra 1721-1788«. 1788. København.
- Jónsson, Finnur:* »Runestenen fra Kingigtorsuaq«. Det Grønlandske Selskabs Aarsskrift. 1914. København.
- Jónsson, Finnur:* »Grønlandske runestene«. Ibidem. 1916.
- Kragh, Peter:* »Tillæg til Efterretningerne om den grønlandske Runesten«. Antiquariske Annaler. Vol. 4. Pag. 367. 1827. København.
- (Kragh, Peter):* Udtog af Missionair P. Kraghs Dagbog. 1875. Haderslev.
- Magnusen, Finn:* »Oplysninger« i Antiquariske Annaler. Vol. 4. Pag. 342. 1827. København.
- Magnusen, Finn, Rafn, C. C. et al.:* »Grønlands Historiske Mindesmærker«. Vols. 1-3. 1838-1845. København.

- Magnusen, Finn:* »Grandskninger og Bemærkninger om forskjellige med de i Norden saakaldte fremmede Runer betegnede, og flere særegne (tildels nylig opdagede) Oldtidsminder« i »Runamo og Runerne«, pag. 387. 1841. København.
- Nørlund, Poul:* »De gamle Nordbovygder ved Verdens Ende«. 1934. København.
- Olsen, Magnus:* »Kingigtórssok-stenen og sproget i de grønlandske runeindskrifter«. Norsk Tidsskrift f. Sprogvidenskab. Vol. 5. 1932. Oslo.
- Rafn, C. C.:* »Antiquitates Americanæ«. 1837. København.
- Rask, Rasmus:* »Efterretninger om en i Grønland funden Runesten med dens Forklaring . . . og nogle her- til hørende Oplysninger ved Professor Magnusen«. Antiquariske Annaler. Vol. 4. Pag. 309. 1827. København.
- Thalbitzer, W.:* »Nordboerne ved Upernavik«. Grønlandske Selskabs Aarsskrift. 1945. København.
- Thalbitzer, W.:* »To fjærne Runestene fra Grønland og Amerika«. Danske Studier. 1946-47. København.
- Thalbitzer, W.:* »Runeindskrifter i Grønland«. Grønlandske Selskabs Aarsskrift. 1949. København.
- Thalbitzer, W.:* »Two Runic Stones from Greenland and Minnesota«. Smithsonian Miscellaneous Collections, Vol. 116, No. 3. 1951. Washington.

SUMMARY.

The Runic Stone from Kingigtórssuaq - the Geological Evidence.

An example of an interrelation between archaeology and geology in Greenland is discussed. The first concerns the famous runic stone from Kingigtórssuaq (fig. 5) which was found in 1824 at a position about 73° N. This is the northernmost piece of indisputable evidence of the advance of the Norsemen in the 13th and 14th centuries up the west coast of Greenland. The runic stone consists of phyllite, a rock type that was not previously known to occur in the Upernavik area. As part of the reconnaissance mapping for the Geological Survey of Greenland in 1950, a visit was paid to Kingigtórssuaq and the place where the runic stone was found, which is marked by three Norse cairns. The island consists of gneiss, but there are the remains of a morainic cover to be seen around the cairns. Amongst the erratic blocks several pieces of phyllite exactly the same as the runic stone were found. These pieces have been brought to the island by the inland ice along a route that is now marked by Upernaviks Isfjord. They prove the existence of a previously unknown phyllite area, which is covered by the inland ice and which must constitute a north-east continuation of the phyllite area north of Umanak, which has been known from the olden days, and at the same time a previously unknown link between that area and an area farther north around Kraulshavn (74° N - see fig. 12).